

Kazimiero ir Monikos Dobrovolskių vargo kelią vingiai

Dobrovolskiai gyveno Juodinkių kaime, Telšių rajone, 36 ha ūkyje netoli didelio, gražaus dvarininko Petro Vitkevičiaus miško. Čia pat, beveik šalia, Gadūnavas – tik 10 kilometrų ir Telšiai. Tėvai: Monika Vitkevičaitė (1906–1990) ir Kazimieras (1898–1976) Dobrovolskiai, buvo labai darbštūs, prie darbo spaudė ir savo atžalas. Ūkyje turėjo nemažai arklių, raguočių ir paukščių. Šeimoje penki vaikai: Elena (g. 1929 m.), Vytautas (g. 1931 m.), Kazimieras (g. 1934 m.), Monika (g. 1937 m.) ir Zigmontas (g. 1942 m.), augo darbščių ir rūpestingų tėvų globoje. Kol vaikai paaugo, žemei apdirbti teko ir pagalbininkų pasisamdyti.

Dobrovolskių šeima Sibire, 1948 m.

Atėjo 1945-ųjų pavasaris. Juodinkių miške, visiškai šalia ūkio, atsitiko labai nemalonūs ir baimę keliantys įvykiai. Sovietų kareiviai, žvalgydami Juodinkių, Kalnėnų ir Sarakų kaimų pamiškes, netoli jo namų sutiko vietos gyventoją Joną Parieščių. Nežinia dėl ko okupantų kareiviai šautuvų buožėmis jį užmušė. Našlaičiais liko du maži jo sūneliai. Čia, tame pačiame Juodinkių miške, Dobrovolskių ūkio kaimynystėje atsirado ir nauji kaimynai – partizanai. Tai Lietuvos laisvės armijos (LLA) kariai, kovojantys už Lietuvos laisvę ir Nepriklausomybę.

Jie suprato ir gerai žinojo, kad okupantas yra didelis ir galingas ir kova dėl laisvės tęsis ilgai. Todėl, pragiedrėjus pavasariui, savo erdves-

nei buveinei LLA Telšių būrio vyrai ieškojo saugesnės vietos Juodinkių miške. Susirinkę Dobrovolskių nuosalyje, miško palaukėje, aptarinėjo būsimos buveinės vietą. Ūkininko Kazimiero Dobrovolskio patarimu, nusprendė slėptuvę daryti arčiau upelio.

Slėptuvei vieta buvo pasirinkta aukšta Smeltės upelio pakrantė, apaugusi krūmais ir medžiais. Ši pirmoji didelė Juodinkių miške slėptuvė buvo ruošiama tarp Paulauskų, buvusios Aleksandro Vitkevičiaus (1872–1939) ir Dobrovolskių sodybų, kad, nepastebėjus pašaliniais, būtų galima patekti į Paulauskų sodybos slėptuvę.

Slėptuvės statybos miške buvo labai sudėtingas ir sunkus darbas. Vyrai laikėsi nepaprasto atsargumo. Dirbo labai skubiai, kad kas atsitiktinai neužklystų.

(keliamą į 5 psl.)

Kazimiero ir Monikos Dobrovolskių vargo kelių vingiai

(atkelta iš 1 psl.)

Dirbo ne tik su kastuvais ir neštuvais, bet ir su arklių tempiamais vežimais, pasitelkę gerus kaimynus. Šalia būsimos slėptuvės čiurlenantis upelis Smeltė buvo neplatus ir negilus, bet reikėjo jį išgrįsti. Todėl tankmėse buvo pjaunami spygliuočiai ar ūgtelėję lapuočiai.

Kasant slėptuvę, jos smėlį vežė į Juodinkių kaimą, į ūkininko Kazimiero Dobrovolskio laukus, nes miške nebuvo kur paslėpti. Smėlį vežė tik maišuose, kad niekur neišsibarstytų ir nepaliktų pėdsakų. Ūkininkas K. Dobrovolskis atvežtą smėlį tuoj pat savo dirvoje apardavo ir laukdavo kito vežimo. Taip ūkininkas Dobrovolskis ir arė savo dirvoje, kol buvo užbaigta Juodinkių miške partizanų buveinė.

Tremtis nebuvo netikėta

Dobrovolskiai ne tik jaučė, bet ir gerai žinojo, kad anksčiau ar vėliau bus išvežti. Pasitraukti į nelegalų gyvenimą jie nesiryžo dėl vaikų. Ta diena atėjo 1948 m. gražų, šiltą gegužės 22-osios ankstyvą rytą. Piktas šuns lojimas kieme ir stiprūs beldimai į duris pabudino Kazimierą Dobrovolskį. Staiga pakilęs iš šilto patalo, žvilgtelėjęs per langą, pamatė pilną kiemą ginkluotų vyrų – sribų ir kareivių. Suprato.

Skubėjo atidaryti duris, kad nutildytų tą protu nesuvokiamą triukšmą. Nors ta pavasario naktis nebuvo jų laukiama, bet nebuvo ir netikėta, nes tai kelionei ruošėsi iš anksto. Motina verkdamas pabudino vaikus ilgai ir vargingai kelionei į Sibirą.

„Mūsų tėvai ir mes, – dabar prisimena jauniausias sūnus Zigmontas, – žinojome, kad sovietų valdžios buvome neapkenčiami, vadinami buožėmis ir partizanų pagalbininkais, kuriems geriausias gyvenimo kelias tik platusis Sibiras, kuriame daug pigių darbo rankų ne tik miškuose, apleistuose kolchozų laukuose, bet ir įvairiose anglies, rūdos ir kitose kasyklose.“

Ankstyvą rytą garsiai ašarojanti motinos pabudintų vaikų reakcija buvo įvairi. Vyresnieji Elena, Kazys ir Monika suprato ir susijaudinę skubėjo į pagalbą tėvams, kad padėtų susiruošti kelionei ir aprengtų patį mažiausią brolių Zigmontuką. Jis verkšlendamas bėgiojo tai prie tėvo, tai prie mamos, nesupraddamas, kas čia vyksta, kodėl jų namuose tiek daug piktų kareivių, ieško ką užsivilkti, o neradęs, verkdamas vėl bėgo rankutes ištiesęs tai prie tėvo, tai prie mamos, o piktas sribas sekioja jį žadėdamas nušauti

jei nesiliaus bėgiojės. Tą nelemtą tremties naktį jam tebuvo penkeri metukai.

„Kartu buvo vežama ir tėvo motina, mūsų močiutė Domicelė (g. 1861 m.), o mūsų mama vis prašė, kad ją paliktų“, – prisimena Zigmontas. Karininkas paklausė, ar ji turi giminių. Sužinojęs, kad turi sūnų ir dukteris, pavedė ją į šoną ir paliko.

Septyniolikmečio sūnaus Vytauto (1931–2004) tuo metu, kaip ir daugelio moksleivių, nebuvo namuose. Jis mokėsi žemės ūkio mokykloje Pinklėse.

Mama Monika Dobrovolskienė, 1965 m.

Zigmontas Dobrovolskis, 1948 m.

Į šaltąjį Sibirą

Pradėjo švisti. Atvežė į Telšius (savo pakinkytais arkliais), susodino į vagonus, bet Telšiuose išlaikė dar kelias paras. Atmena, kaip įmetė į vagoną maišą duonos ir pasakė: „Dobrovolskiams!“ Duoną, kaip vėliau sužinojo, įmetė Zigmonto kūminas Petkus. Tai buvo šeimai nuostaba ir džiaugsmas pro ašaras. Tarpusavyje aiškinosi, kas užjausdamas rado mūsų paruoštą kepimui duoną, suspėjo iškepti ir atvežti.

Taip 1948 m. gegužės 22 d. ir buvo išvežti iš savo gražių ir turtingų gimtųjų namų, iš kvepiančios

baltais obelių žiedais pasipuošusios sodybos į Šiaurę, į šaltąjį Sibirą. Ilgoje kelionėje motina susirgo, ją paguldė į jų vadinamąjį „lazaretą“ (sąstato gale buvo du mažesni vagonai). Aplankyti jos nei vyrui, nei vaikams neleido. Šeima gyveno didžiuliame nerime ir spėlionėse, ar jie dar pamatys mamą.

Atsidūrė Krasnojarsko krašte

Po ilgos ir varginančios kelionės atsirado Krasnojarsko krašte, Iljansko rajone, taip pat ir pasveikusi mama. Iš pradžių apgyvendino buvusioje bažnyčioje. Joje buvo labai daug šeimų. Iš ten dalį tremtinių išvežė į mažą Čeremčankos kaimelį, buvusį lagerį. Ten ir Dobrovolskių šeima.

„Chimleschose“ dirbo visa Dobrovolskių šeima, išskyrus Zigmontuką, reikėjo rinkti sakus. Darbas

Vytautas Dobrovolskis, 1948 m.

buvo sunkus, neįprastas. Iš ankstauro ryto, dar apytamsiais, lyg lagerininkus, šaukdavo: „Na rabotu!“, o vakare komendantas saugodavo, kad darbininkai per anksti negrįžtų. Miške, jei saulėta, rasa nukrisdavo apie 10–11 val., tai iki to laiko dirbantis žmogus būdavo šlapias. Jei lynodavo, darbininkai šlapi dirbdavo visą dieną.

Daug kas sirgo reumatu, kitomis sąnarių, peršalimo ligomis, Elenai įkando encefalitu užsikrėtusi erkė. Ji, negaudama tinkamo gydymo, sunkiai ir ilgai sirgo. Nebuvo jokios reabilitacijos, taip ir nepasveiko. Sunkiai valdė vieną ranką. Nors bu-

vo neįgali, bet „Chimleschose“ dirbo visą tremties laiką iki sugrįžimo į Lietuvą.

1952 m. tėvai iš Lietuvos gavo laišką, kad suimtas Lietuvoje likęs sūnus Vytautas. Po metų kalinimo 1953 m. įvyko teismas, pripažino, kad buvo partizanų ryšininkas. Nuteisė kalėti 25 metus. Bausmę atliko Magadane (prie Ochotsko jūros), dirbo statybose. Perskaičiusi laišką, motina apalpo. Zigmontas prisimena, kad nuo to laiko iki gyvenimo pabaigos mama turėjo sunkų dusulį.

Alinančios kelionės tęsėsi ir toliau

Po dvejų metų, vos spėjus svetimame krašte apšilti, vėl buvo vežami, žinoma, tas vežimas buvo ne toks skausmingas kaip pirmasis, kai

reikėjo palikti Lietuvą ir savo turtingus, gimtuosius namus, bet vis dėlto daug vargo ir rūpesčių suteikiantis šeimos išgyvenimui tremtyje. Dobrovolskius ir dar kelias šeimas išvežė į Berežnovką už 30 kilometrų. Dar po dvejų metų buvo perkelti į Dzeržinskio rajoną, Michailovsko kaimą. Ten gyveno dvejus metus.

Iš Michailovsko kaimo buvo perkelti į Dačno kaimą. Motina, kaip ir kiti šeimos nariai, visą laiką dirbo miške prie sakavimo darbų. Ji sunkiai orientavosi miške, kartais ir paklaidžiodavo (kartais pati pareidavo, o kartais tekdamas ir ieškoti). Pirmus dvejus metus teko ir pabaudyti. Taigi pardavinėdavo drabužius, mainydavo juos į bulves ir kitą maistą. Laisvalaikio beveik nebuvo.

Motina keldavosi anksčiausiai, visus žadindavo, o guldavosi dažniausiai paskutinė. Visą tremties laiką atosogų jokių nebuvo. Laisviau buvo žiemą, kartais susirinkdavo kaimynai palošti kortomis. Ji mėgdavo paskaityti, tačiau vasarą nebuvo laiko, galėjo tik žiemą, prie žibalinės lempos.

Tėvas mokėjo rašyti, rašydavo laiškus sūnui Vytautui į Magadaną, giminėms ir kaimynams į Lietuvą. Mama rašyti nebuvo mėgėja, buvo labai pamaldi, Lietuvoje kiekvieną sekmadienį eidavo į bažnyčią, skubėdavo į gegužines pamaldas, giedodavo kalnus ir kt. Tremtyje, guldamas ir keldamas, persižegnojusi spėdavo sukalbėti maldelę, ragino tą patį daryti ir savo vaikus.

Mama mirė 1990 m., palaidota Tirkšliuose, savo gimtinėje.

(Bus daugiau)

Parengė
Aleksandra
PRIJALGAUSKIENĖ

Kazimiero ir Monikos Dobrovolskių vargo kelių vingiai

Tėvas dirbo miškuose, nusakinimo darbuose – gamino sakus (rusiškai vadino „živica“). Buvo sveikas ir ligos jo neėmė. 1958 m. išėjo į pensiją, bet pensija buvo maža, vos 30 rublių, nes darbo stažas buvo vos 10 metų (darbo ūkyje neskaičiavo), todėl dirbo toliau, o stažą (į)formino žmonos vardu, nes ir jos stažas buvo mažas (ūkyje jos darbas buvo įvardytas kaip namų šeimininkės).

Pabaiga. Pradžia Nr. 4 (1410)

Tėvai grįžo 1964 m.

Įmonės vyr. buhalteris pasisiūlė padėti jai su darbo stažu, įskaičiuoti visą laiką ir visiems šeimoje dirbusiems Sibire. Kadangi šis vyr. buhalteris buvo girtuoklis, su juo reikėjo gerti, palaikyti kompaniją. Tas Monikai ir Kazimierui buvo labai nepriimtina, bet viskas buvo ne vel-tui. 1963 m. išėjus į pensiją, jai pris-kaičiavo 104 rublius.

Tėvai į Lietuvą grįžo 1964 m., apsistojo Naujojoje Akmenėje pas sūnų Kazimierą. Buvo jau pensi-ninkai ir trinčių su valdžia neturėjo. Tėvas nusipirko arklių ir uždarbiavo dirbdamas žemę kolektyviniuose soduose, prie individualių namų.

1966 m. nusipirko namą Nevarėnuose, nes Naujojoje Akmenėje, tuo-se cemento dulkių debesyse, nenorėjo praleisti likusio gyvenimo. Ne-varėnuose iš pradžių laikė karvę ir arklių (arklių per pusę su broliu Pran-ciškumi), bet vėliau arklio atsisakė. Mirė 1976 m., palaidotas Tirkšliuose.

Elenos ir Vytauto gyvenimas

Tėvai ragino vyriausią iš vaikų Eleną kur nors mokytis, įgyti spe-cialybę. Nupirko siuvamąją mašiną, kad galėtų užsidirbti siūdama ir nereikėtų Sibire dirbti miške. Elena šiek tiek pramoko siūti.

1960 m. iš Lietuvos atvyko bro-liai Stasiuliai su draugu uždarbiauti. Elena susipažino su Liudu Stasiuliu. Šis ją paliko, o Elena jau laukėsi. Pagimdė dvynukus: Ritą ir Albertą. 1964 m. tėvai grįždami į Lietuvą pasiėmė kartu ir vaikaite Ritą, nes ji buvo labai prisirišusi prie senelių. Elenai su vienu vaiku buvo leng-viau. Su sūnumi Albertu į Lietuvą grįžo 1969 m. Gyveno kartu su tė-vais Nevarėnuose. Mirė 2006 m.

1956 m. iš lagerio paleistas Vy-tautas apsistojo pas tėvus Dačno kaime. Rudenį grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Naujojoje Akmenėje, įsidarbino cemento gamykloje. Ne-trukus statybai gavo sklypą, pasis-tatė namą, susituokė su tremtine Aleksandra Kazlauskaite (g. 1931), susilaukė trijų vaikų. Vienas mirė. Stasys gimė 1959 m., 1994 m. iš-vyko į Ameriką, 2002 m. žuvo. Jau-nesnysis sūnus Vidas gimė 1964 m.

Vytautas, pajutęs inkstų negalią, pasitraukė iš darbo cemento gamyk-loje. Netrukus paaikškėjo, kad reika-linga inkstų transplantacija. Donorų neatsirado. Kelerius metus daromos inkstų dializės išsekino organizmą, atsirado širdies negalavimai. Ištiko infarktas, mirė 2004 m. Palaidotas žmonos giminėje Pievienuose.

Vytauto žmona Aleksandra taip pat dirbo cemento gamykloje. Dar-bas sunkus, kenksmingas. Vėliau perėjo prie statybų kolūkyje. Mirė 2019 m., palaidota Pievienuose.

Monika Dobrovolskytė, 1952 m.

Zigmantas Dobrovolskis, 1972 m.

Sūnus Vidas (iš Vytauto šeimos likęs vienintelis), gyvena Naujo-joje Akmenėje, paveldėjęs tėvo išpuoselėtą sodybą pavyzdinčiai ūki-ninkauja.

Kitų sūnų ir Monikos likimas

Sūnus Kazimieras 1958 m. ru-denį gavo dokumentus ir iš karto išvyko į Lietuvą. Apsistojo pas brolių Vytautą Naujojoje Akmenėje, įsidar-bino cemento gamykloje. Po metų ir jis statybai gavo sklypą, padedant tėvams pasistatė namą.

Vakarais lankė vakarinę mokyk-lą, baigė 8 klases ir įstojo į techni-kumo vakarinį skyrių. 1966 m. tėvai išsikėlė į Nevarėnus, jis liko vienas. 1969 m. susituokė su Danute Ber-žinyte (g. 1948 m.), susilaukė trijų dukterų. 1970 m. gimė Genutė (buhalterė), 1972 – Rima (slaugė), 1976 m. – Renata (vadybininkė).

Cemento gamykloje buvo kenks-mingos sąlygos, todėl į pensiją Ka-zimieras išėjo anksčiau, 1989 m., būdamas 58 metų. Žmona įsidar-bino melioracijoje, prie kanalų valy-mo. Ji mirė, nesulaukusi pensinio amžiaus, nuo insulto. Po metų mirė ir Kazimieras.

1948 m. Moniką Berežnovkoje priėmė į pirmą klasę, nors Lietuvoje jau buvo baigusi tris klases (nemo-kėjo rusiškai). Vasarą dirbo miš-kuose prie sakinimo. Vidurinę baigė 1960 m. ir įstojo į Novosibirsko ins-titutą. Institutą baigė 1965 m., įgijo geodezininko specialybę. Novo-sibirske gyveno ir dirbo iki 1973 metų.

Grįžus į Lietuvą, pasisekė įsidar-binti Plungėje, statybose geodezi-

Zigmantas ir Kazimieras Dobrovolskiai, 1957 m.

ninke, gavo butą. Sulaukusi solidaus amžiaus, kai nebegalėjo savimi pa-sirūpinti, persikraustė pas sesers Elenos dukterį Ritą, į tėviškėje Alberto nebaigtą statyti namą, kuriame ir šiuo metu gyvena.

Zigmonto pasakojimas

„Mano vaikystė tremtyje praėjo kaip ir visų vaikų, – sako jauniausis iš penkių Dobrovolskių vaikų Zigmantas. – Bendravau, žaidžiau. Sunkiau buvo vyresniesiems – Ele-nai, Monikai, Kazimierui. Man atrodo, kad tai atsiliėpė jų vėlesniame gyvenime. Mokslas iš pradžių man nesisekė. Koją pakišo kalba. Berežnovkos kaime, kur mokiausi, buvo mažai mokinių ir visos keturios kla-sės mokėsi kartu, tai yra viename kambaryje. Pertraukos buvo ilgos. Mes labai anksti grįždavome na-mo – tai pastebėjo ne tik mano tėvai, bet ir aplinkiniai kaimynai.

Pavasari persikėlėm į Michai-lovsko kaimą, kitą rajoną. Ten mokytojai labai nepatiko tremtinių vaikai. Ji buvo vienintelė mokytoja, kuri supykusi tremtinių vaikus va-dindavo banditais. Kai baigiau ketu-rias klases, tėvas daugiau nebeno-rėjo manęs leisti į mokyklą, bet vasarą, kai iš lagerio grįžo brolis Vytautas, jis buvo už tai, kad moky-čiausi toliau, sakė, kad darbui dar per mažas.

Vidurinė mokykla buvo kitame kaime, Šelamskose, už 12 kilometrų.

Ten mane priėmė į bendrabutį, tai per mokslo metus grįždavau tik šeštadieniais. Mokytis buvo lengva, nes rusų kalbą jau mokėjau. Nebu-vau pirmūnas, bet ir ne paskutinis. Vasaromis dirbau prie sakinimo darbų. 1963 m., baigus vidurinę, mane paėmė į kariuomenę.

Tarnavau Tolimuosiuose Rytuo-se, Primorėje (Primorsky Krai), netoli Vladivostoko. Klimatas tru-putį šiltesnis negu Lietuvoje. Augo laukinės vynuogės, riešutai, kiti laukiniai vaismedžiai. Iš kariuome-nės grįžau 1966 m. jau į Lietuvą, nes tėvai buvo grįžę ir gyveno Nau-jojoje Akmenėje, pas Kazimierą. Įsidarbinau Šiauliuose, nes ten buvo paruošiamieji kursai stoti į aukštąją mokyklą. Į kursus neįstojau, nes jau buvo per vėlu. Iš kariuomenės pa-leido gruodžio mėnesį.

1967 m. įstojau į VISI. Po pus-antrų metų persivedžiau į neakivaiz-dinį skyrių. Diplomą gavau 1974 m. Mano specialybė buvo mašinų re-montas ir eksploatacija. Pagal spe-cialybę neįsidarbinau, nes siūlė dirbti tik būdinčiu mechaniku. Dirbti pra-dėjau Mažeikių kompresorių gamyk-loje. 1970 m. susituokiau su Dalia Kairyte. Santuokoje gyvenome iki 1980 m. Išsiskyręs apsigyvenau pas mamą Nevarėnuose, Telšių r.

Pasiūlė darbą kolūkyje. Iš pra-džių dirbau namudininku, vėliau sandėlininku. Dirbti reikėdavo nuo 7 ryto iki 9 vakaro, šeštadieniai ir sekmadieniais taip pat. Pirmas atos-togas gavau 1989 m. Kažin, ar sun-kiau buvo baudžiavos laikais? Vė-liau gaminau įvairius suvenyrus. Darbas nelabai sekėsi, skaudėjo li-gotą ranką. Dar Mažeikiuose buvo pripažinta, kad sergu Bechterevo liga (kalkėja stuburas, virsta į vien-tisą vamzdelį).

1982 m. pradėjau dirbti kolūkyje Nevarėnuose, atsarginių dalių san-dėlyje. Atlyginimas nedidelis, bet buvo sąlygos laikyti karvę. Už pieną gaudavau daugiau negu atlyginimo. Gavau sklypą namui statyti. Nuo 1984 m. gyvenu kartu su dukterimi Rasa. Ji, baigusi vidurinę, įstojo į Klaipėdos universitetą. Šiandien dirba mokytoja Telšiuose.“

Monikos ir Kazimiero Dobro-volskių palikuonys tėviškės žemę atgavo tik 1992 m., tėvų jau nebe-buvo. Rinko ir tvarkė dokumentus jų vaikaite Rasa. Vietoje gražios sodybos ir derlingų laukų likę tik griuvėsiai ir kiek tik užmatai krū-mai, krūmai. Šiuo metu Zigmantas gyvena tėviškėje jau savo statytame name ir džiaugiasi, kad visos netek-tys ir skriaudos jau praeitis, bet vaikystėje kęsta vergiška tremtinio dalia vis tiek sugrįžta skaudžiais prisiminimais.

Tai tokia 1948 m. birželio 22-osios tremtinių Dobrovolskių gausios šeimos gyvenimo epopėja.

**Parengė
Aleksandra PRIJALGAUSKIENĖ**